

Název a adresa školy:	Střední škola průmyslová a umělecká, Opava, příspěvková organizace, Praskova 399/8, Opava, 746 01
Název operačního programu:	OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost, oblast podpory 1.5
Registrační číslo projektu:	CZ.1.07/1.5.00/34.0129
Název projektu	SŠPU Opava – učebna IT
Typ šablony klíčové aktivity:	III/2 Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT (20 vzdělávacích materiálů)
Název sady vzdělávacích materiálů:	ČJ III
Popis sady vzdělávacích materiálů:	Český jazyk III, 3. ročník
Sada číslo:	D–11
Pořadové číslo vzdělávacího materiálu:	19
Označení vzdělávacího materiálu: (pro záznam v třídní knize)	VY_32_INOVACE_D–11–19
Název vzdělávacího materiálu:	Syntax III (Souvětí)
Zhotoveno ve školním roce:	2011/2012
Jméno zhotovitele:	Mgr. Edita Binarová

Syntax III

Souvětí

- **Podřadné (hypotaktické)** = 1 věta hlavní + věty vedlejší.
- **Souřadné (parataktické)** = 2 a více vět hlavních + věty vedlejší.

V souvětí určujeme: významový vztah (poměr) hlavních vět – koordinační poměr a druhy vedlejších vět.

Poměry koordinační

- **Slučovací** – volně přiřazené věty, rovnocenný význam, spojky: **a, i, ani, nebo, či, též, pak, tak, jak-tak, ani-ani** (*Upadl jsem a bolí mě koleno.*).
- **Stupňovací** – obsah druhé věty je závažnější – stupňuje, spojky: **ba, ba i, ale i, dokonce, nejen-ale** (*Upadl jsem, ba i koleno mě bolí.*).
- **Odporovací** – druhá věta odporuje první větě nebo ji omezuje, spojky: **ale, avšak, leč, však, nýbrž, a přece** (*Upadl jsem, ale koleno mě nebolí.*).
- **Vylučovací** – jedna věta vylučuje platnost věty druhé, platí-li jedna, neplatí druhá, spojky: **nebo, anebo, či, buď-anebo, buď-buď, zdali-či** (*Buď mám rozbité koleno, nebo mám odřenou ruku.*).
- **Příčinný** – druhá věta vyjadřuje příčinu věty první, spojky: **neboť, vždyť, totiž** (*Bolí mě koleno, neboť jsem upadl.*).

- **Důsledkový** – druhá věta vyjadřuje důsledek věty první, spojky: **/a/ proto, tudíž, a tedy, a tak, tedy** (*Upadl jsem, a proto mě bolí koleno.*).

Před všemi souřadícími spojkami píšeme čárky, kromě **a, i, ani, nebo, či** v poměru slučovacím (*Přišel do lesa a našel houby. X Všichni šli do lesa, a já ne. /a = ale/*). Spojka **anebo** se píše vždy dohromady.

Druhy vedlejších vět

- **Podmětná** – vyjadřuje podmět věty řídicí, otázka: kdo, co?, spojky: **že, aby, kdo, co** (*Bylo jí doporučeno, aby změnila účes.*).
- **Přísudková** – vyjadřuje jmennou část přísudku jmenného se sponou, otázka: jaký?, spojky: **jako, jak, jaký** (*Obloha byla, jako když ji vymete.*).
- **Přívlastková** – rozvíjí některé podstatné jméno věty, otázka: jaký?, spojky: **který, jenž, že** (*Mluvil o Janě, která byla ze všech nejhezčí.*).
- **Předmětná** – vyjadřuje předmět věty řídicí, otázka pádová mimo 1. a 5. p., spojky: **že, aby, jak** (*Oznámil, že odejde na venkov.*).
- **Doplňková** – nahrazuje doplněk věty řídicí, ta končí podstatným jménem a vedlejší věta často začíná **jak, jako, jaký, kterak**, sloveso ve větě doplňkové může nahradit přídavné jméno s koncovkou *-ící* (*Sledoval čápy, jak hnízdí na komíně. / Sledoval čápy hnízdící na komíně.*).
- **Příislovečná**
 - **místní** – kde, odkud? (*Rozloučili se tam, kde se poprvé setkali.*);
 - **časová** – kdy, odkdy? (*Když přestalo pršet, šli jsme dál.*);
 - **způsobová** – jak? (*Pracoval, jak nejlépe uměl.*);
 - **měrová** – jak hodně? (*Pijte, co hrdlo ráčí.*);
 - **příčinná (důvodová)** – proč? (*Nešel ven, protože pršelo.*);
 - **účelová** – proč? za jakým účelem? (*Učím se zpívat, abych byl slavný.*);
 - **podmínková** – kdy? (*Jestliže vyhraješ, dostaneš medaili.*);
 - **přípustková** – i přes jakou skutečnost? (*Ačkoliv prohráli, byli veselí.*).

Pravopis: Před přirovnávacími spojkami **jak, jako, než** se píše čárka, jen když uvozují větu, nikoli slovo (*Přišel domů dřív, než jsem dorazila já. X Přišel domů dřív než já.*). **jako by** = jako kdyby (by patří ke slovesu – *Křičel, jako by ho na nože brali.*) x **jakoby** = jako (*Byl jakoby u vytržení.*).

Cvičení

1. Odlište věty jednoduché a souvětí.

Lod', zcela naplněná zbožím, vyplula z přístavu. Nevěděl, kam by šel. Skákat do vody je zde zakázáno. Když se vrátili, nevěřili vlastním očím, jak se všechno změnilo.

2. Naznačte graficky stavbu souvětí.

Pověz mi, co čteš, a já ti povím, jaký jsi. Sluší ti to, i když se mračíš. Abych nezaspal, nařídil jsem si budík. Prošek šel k chalupě a zavřel za sebou dveře, aby Holan pochopil, že má teď jiného pána.

3. Doplňte interpunkci a odůvodněte.

Zdá se že všemu rozumí. Protože přišlo výlet byl odložen. Přeji vám abyste dojeli ve zdraví. Bála se aby se jí nevsmáli a neotočili se k ní zády a tak raději mlčela. Když si uvědomil že jeho provinění se neutají dostal strach. Nenapsal ani nezavola. Buď se mnou půjdeš ty nebo nepůjdu ani já. Vyšlo slunce a vzduch se příjemně proteplil. Ráno dříve než se rozednilo jsme se vydali do lesa na houby. Báal se vody protože neuměl plavat. Čekal že ho všichni budou obdivovat a že dostane pochvalu. Vzkázal mu že nepřijde že má málo času a že se ozve jindy. Slova označená hvězdičkou jsou cizího původu. Hanka a Věrka dvě nerozlučné kamarádky se objevily před domem. Kdybych měl čas vrátil bych se pro tebe a odjeli bychom spolu. Těšíme se že naši objednávku brzy vyřídíte a pošlete nám zboží na dobírku. Čekal dlouho a on nepřišel. Odmítla jeho pozvání rozbolela ji totiž hlava.

Seznam použité literatury

- Sochrová, M.: *Český jazyk v kostce pro SŠ*. 2. vydání. Praha: Fragment, 2009. ISBN 978-80-253-0950-6.